

перевищують 25-30%. Крім того, у структурі надходжень вітчизняних домогосподарств доходи від власності не відіграють суттєвого значення, хоча за кордоном вони є важливим інструментом формування додаткових фінансових ресурсів.

Тому актуальним завданням удосконалення вітчизняної фінансової політики має стати розроблення та реалізація дієвих заходів для підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів домогосподарств і зростання їхнього інвестиційного потенціалу. Цінним у даному контексті є досвід розвинених країн з ринковою економікою, які використовують різноманітні банківські, страхові та інші фінансові інструменти, що активізують нагромаджувальну діяльність громадян та стимулюють їх підприємницькі інтереси, допомагають приймати ефективні інвестиційні рішення.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
2. Пікус Р. Місце страхування життя у процесі трансформації індивідуальних заощаджень в інвестиції / Р. Пікус, К. Бражко // Економіка та держава. – 2015. – № 4. – С. 111-116.

Іванова Анна Миколаївна,
*аспірант кафедри податків та фіскальної політики
Тернопільського національного економічного університету*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ФІСКАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ В УКРАЇНІ

Розбалансованість публічних фінансів в Україні, яка виникла у зв'язку із внутрішніми та зовнішніми загрозами зумовила погіршення економічного середовища, що гальмує подальший розвиток України. Одним із напрямків збалансування публічних фінансів є запровадження політики фіскальної консолідації, тобто, здійснення урядом комплексних заходів, які спрямовані на збалансування публічних фінансів з метою скорочення бюджетного дефіциту та накопиченого боргу. Це дозволить не лише поліпшити бюджетний баланс, а й забезпечити поступове економічне зростання.

Важливим чинником ефективної фіскальної консолідації є інструменти, за допомогою яких вона реалізується. Так, інструменти фіскальної консолідації можна згрупувати таким чином:

- податково-бюджетні – передбачають регулювання доходами та видатками бюджету, оскільки зменшення рівня дефіциту, без застосування бюджетних запозичень, можливе шляхом скорочення видатків бюджету та/або збільшення його дохідної частини;
- монетарні – передбачають покриття бюджетного дефіциту за рахунок девальвації національної грошової одиниці та / або зміну розміру облікової ставки, переважно, у бік зниження, з метою стимулювання інвестиційної активності приватного сектору економіки;
- конверсія державного боргу – передбачає зменшення боргу, шляхом його реструктуризації.

Програми фіскальної консолідації реалізуються і в Україні. Так, для відновлення економіки України протягом 2014-2015 рр. Урядом України було

використано вище названі інструменти фіскальної консолідації, зокрема, дещо змінено структуру податкових надходжень до бюджету (табл. 1).

Таблиця 1

**Структура податкових надходжень до зведеного бюджету України
за 2011–2015 рр.**

Вид надходжень	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Податок на доходи фізичних осіб	18,0	18,9	20,4	20,5	19,7
Податок на прибуток підприємств	16,5	15,5	15,5	10,9	7,7
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	4,4	4,9	8,2	9,1	8,3
Податок на додану вартість	38,9	38,5	36,2	37,8	35,2
Акцизний податок	10,1	10,6	10,3	12,3	13,9
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	3,5	3,7	3,8	3,4	7,9
Місцеві податки і збори	0,7	1,5	2,1	2,2	5,3
Інші податки та збори	7,9	6,4	3,5	3,8	2,0

Джерело: складено автором за даними [1]

Як видно із табл. 1, понад 35% податкових надходжень зведеного бюджету у 2015 р. формується за рахунок податку на додану вартість, що на 3,7% менше, ніж у 2011 р., разом з тим, зростає частка акцизного податку із 10,1% у 2011 р. до 13,9% у 2015 р. Це, пов'язано, переважно, із зростанням ставок акцизного податку та введенням акцизного податку на роздрібну торгівлю суб'єктами господарювання. В той час, як частка податку на прибуток підприємств знизилася на 8,8%, із 16,5% у 2011 р. до 7,7% у 2015 р., при цьому зменшилася і частка податку на доходи фізичних осіб на майже 1% у 2015 р. в порівнянні із 2014 р. Тобто, зростає податкове навантаження на споживання, з одночасним зменшенням тиску на підприємства.

Відбулися, також, зміни в частині розподілу видатків зведеного бюджету України (табл. 2).

Таблиця 2

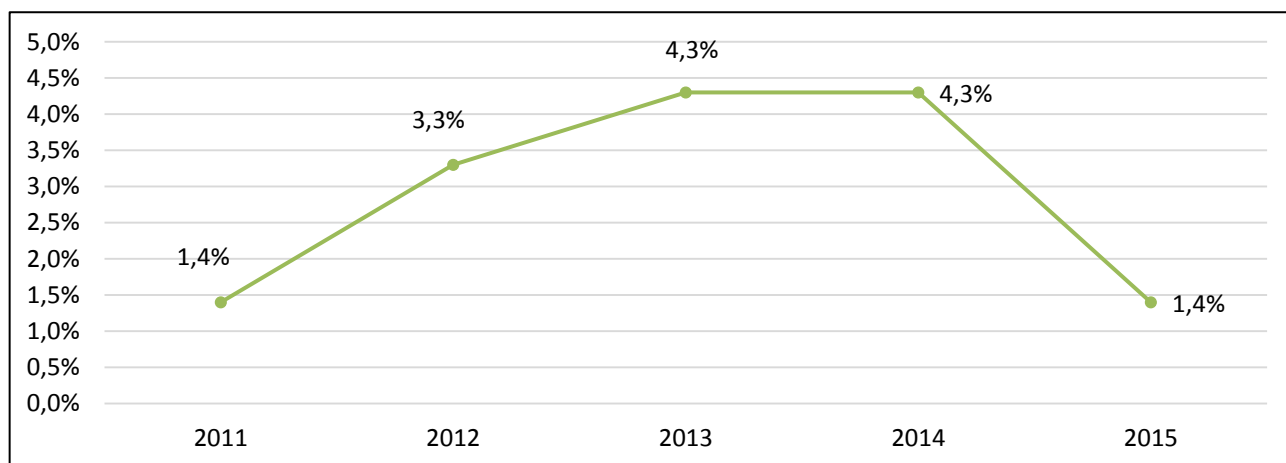
Структура видатків зведеного бюджету України за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету за 2011 -2015 рр.

Вид видатків	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Загальнодержавні функції	12,0	11,1	12,2	14,7	17,3
Оборона	3,2	2,9	2,9	5,2	7,7
Громадський порядок, безпека та судова влада	7,8	7,4	7,8	8,6	8,1
Економічна діяльність	13,7	12,7	10,0	8,3	8,3
Охорона навколишнього природного середовища	0,9	1,1	1,1	0,7	0,8
Житлово-комунальне господарство	2,1	4,1	1,5	3,4	2,3
Охорона здоров'я	11,7	11,9	12,2	10,9	10,4
Духовний та фізичний розвиток	2,6	2,8	2,7	2,6	2,4
Освіта	20,7	20,6	20,9	19,1	16,8
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25,3	25,4	28,7	26,4	25,9

Джерело: складено автором за даними [1]

Із табл. 2 видно, що найбільшу частку займають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення (близько 30%), загальнодержавні функції (понад 17%) та видатки на освіту (близько 17%). При цьому, у порівнянні з 2014 р. у 2015 р. найбільше зростає у відсотковому вираженні відбулося за такими напрямками, як загальнодержавні функції, зокрема видатки на обслуговування боргу та видатки на оборону. При цьому, частка видатків на економічну діяльність скоротилася на 5,4%, у порівнянні з базовим періодом, на освіту – на 3,9% та охорону здоров'я – на 1,3%. Такий розподіл видатків свідчить про низький рівень фінансування реального сектору економіки, що створює умови, які не сприяють економічному зростанню.

Розбалансованість у доходах та видатках бюджету спричиняє зростання бюджетного дефіциту, до розмірів, що є небезпечними для функціонування економіки (рис. 1).

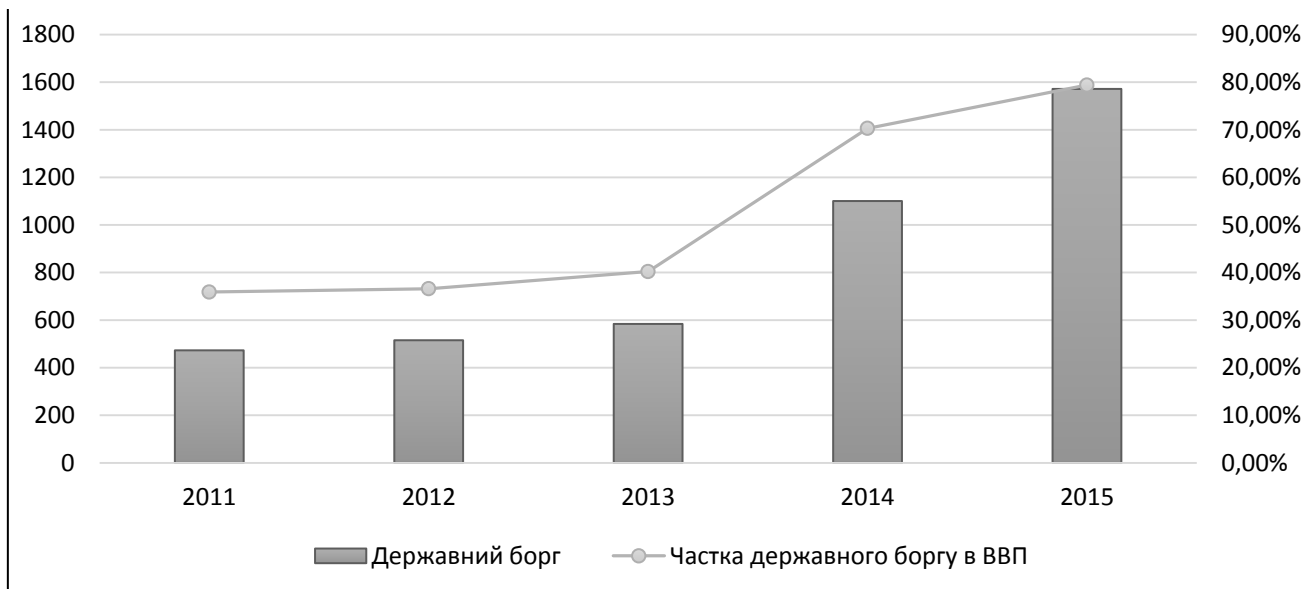

Рис. 1. Відношення обсягу дефіциту державного бюджету до ВВП

Джерело: складено автором за даними: Державної казначейської служби та Міністерства фінансів України

Як видно із рис. 1 відношення обсягу дефіциту зведеного бюджету до ВВП з 2012 по 2014 рр. становить більше 3% ВВП, що свідчить про погіршення стійкості публічних фінансів. У 2015 р. Уряду вдалося зменшити обсяги дефіциту бюджету до рівня 1,4% ВВП. Однак, фінансування дефіциту відбувається, переважно, за рахунок запозичень, що призводить до зростання державного боргу (рис. 2).

Як бачимо із рис. 2 державний борг в Україні зростає. Темп приросту державного боргу за 5 років становить 232%, що ставить під сумнів боргову безпеку держави. Відношення рівня державного боргу до ВВП зросло із 35,9% у 2011 р. до 79,4% у 2015 р.. Починаючи із 2014 р., рівень державного та гарантованого державою боргу перевищив максимально допустиме співвідношення рівня державного боргу до ВВП у розмірі 60%, що свідчить про погіршення стану публічних фінансів України. При цьому, витрати держави на обслуговування та погашення сукупного державного боргу України у 2015 р. становили понад 50% усіх витрат, у порівнянні із 20% у 2011-2012 рр. [1]. Це свідчить про зростання боргового навантаження на економіку України. Збереження таких тенденцій у майбутньому може призвести до боргової кризи в Україні та дефолту, якщо уряд не буди здійснювати кроки у напрямку зменшення обсягів сукупного державного боргу.

Рис. 2. Динаміка сукупного державного боргу та його частка у ВВП

Джерело: складено автором за даними [1]

З метою зменшення боргового навантаження на економіку Урядом України було здійснено у листопаді 2015 року реструктуризацію державного боргу [2], що частково зменшило боргове навантаження на економіку України.

Відтак, враховуючи вище наведене варто відзначити, що використання інструментів фіскальної консолідації в Україні відбувається розбалансовано та не послідовно. Це зумовлює поглиблення економічної кризи, а не вихід із неї. Тому, основним завданням держави у застосуванні інструментів фіскальної консолідації є комплексний підхід до їх використання та глибокий аналіз наслідків для економіки України.

Література:

1. Виконання Державного бюджету України за 2011-2015 рр. / Річний звіт / [Електронний ресурс] / Державна казначейська служба України. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua>
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про здійснення у 2015 році правочинів з державним та гарантованим державою боргом з метою його реструктуризації і часткового списання» від 11 листопада 2015 р. № 912 [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248623211>

Івко Олександр Анатолійович,

аспірант

Сумського національного аграрного університету

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Податкові навантаження є важливим елементом системи бюджетно-податкового регулювання економіки, значення якої посилюється в умовах трансформації економічної системи. На цій стадії економічних перетворень вплив держави на розвиток економіки набуває непрямого характеру і реалізується шляхом проведення економічної, в тому числі бюджетної та